

Савдогарга насиҳат

05:00 / 17.02.2017 24763

Дунёда қанча инсон бўлса, Аллоҳ таолога олиб борувчи йўл ҳам шунчадир. Аллоҳ ҳар бир бандасига ўзгага бермаган қобилият ва ажралиб турадиган хусусият берган. Ҳар ким ўзи қодир бўлганича Аллоҳ таоло томон интилади ва У Зотнинг розилигини топишга ҳаракат қилади. Аллоҳ барчани бир-бирига эҳтиёжи тушиб турадиган ва турли касб-корга қизиқадиган қилиб яратди. Баъзи касбларни бошқаларига нисбатан фазилатли, манфаатли килди. Шу билан бирга, унинг шаръий томонлари ва қай йўлсинда бажарилса, тараққиёт сари юзланишини ва ҳар бир касб эгаси қандай сифатларга эга бўлиши кераклигини ҳам баён қилди. Шундай касблардан бири савдогарлик касби бўлиб, шариатимиз Қуръоний оят ҳамда Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ҳадислари или кишиларни бу ишга тарғиб қилган ва тижорат мақсадида сафар қилишни «Аллоҳ таолонинг фазлидан талаб қилиш», деб номлаган.

????????? ?????????? ?????????????? ?????????????????? ???

????????????? ?????????????? ??? ?????? ?????? ??????????

????????????? ?????? ?????? ?????????? ??????????????

?????????????

«Бас, намоз тугаганидан сўнг ер юзи бўйлаб тарқалинг ва Аллоҳнинг фазлидан талаб қилинг ҳамда Аллоҳни кўп зикр қилинг. Шоядки, зафар топсангиз» (Жумуъа сураси, 10-оят).

Дунё ва охиратнинг сарвари Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламдек зот ҳам ушбу касб соҳиби бўлганлар.

МУСУЛМОН САВДОГАРНИНГ БИРИНЧИ СИФАТИ

Мусулмон савдогар тижорат қилиш билан Аллоҳ таолонинг розилиги ва У рози бўладиган жойларга сарф қилишни ният қилиши, диний эҳтиёжларни қондиришни ўзига вожиб деб билиши, қарздорларнинг қарзини узиш, мискинларнинг ҳожатини чиқаришда пешқадам бўлишга ҳаракат қилиши лозим. Чунки у ўзининг қўлидаги барча молни Аллоҳнинг мулки, У эса, молни ўз ҳақдорларига етказувчи (кассир, ойлик тарқатувчи) деб билиши даркор.

?? ??? ??? ??? ??? ??? ????: ????: ??? ??? ??? ??? ???
??? ????: ??? ??? ??? ??? ??? ??? ??? ??? ??? ??? ???
????????? ????: ??? ??? ??? ??? ??? ??? ??? ??? ???
????????? ????: ??? ??? ??? ??? ??? ??? ??? ??? ???
????????? ????: ??? ??? ??? ??? ??? ??? ??? ???
«????????? ????: ??? ??? ??? ??? ??? ??? ???

Анас розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:

“Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам замоналарида икки ака-ука бўлиб, улардан бири Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам ҳузурларига келар эди. Иккинчиси эса, касб қилар эди. Касб қилувчи иниси ҳаққида Набий соллаллоҳу алайҳи васалламга шикоят қилди. Шунда у зот: “Балки, сен у сабабли ризқланилётгандирсан” дедилар” (Термизий ривояти).

Чунки бу ишлар мусулмон тожир учун ҳақиқий ва энг асосий манфаат, яъни жаҳаннам оловидан қутулиш учун имконият ҳисобланади. Зоро, ҳадиси шарифда шундай дейилади:

?? ??? ??? ???? ?????? ?????? ?????? ??? ???

????????? ?????? ?????? ?????? ?????? ??????????

????? ???? ???? ???? ???? ?????? ?????? ???? ????

????? ???? ???? ?????? ?????? ???? ???? ???? ????

????? ???? ???? ?????? ?????? ???? ???? ???? ????

????? ???? ???? ?????? ?????? ???? ???? ???? ????

????? ???? ???? ?????? ?????? ???? ???? ???? ????

????? ???? ???? ?????? ?????? ???? ???? ???? ????

????? ???? ???? ?????? ?????? ???? ???? ???? ????

????? ???? ???? ?????? ?????? ???? ???? ???? ????

????? ???? ???? ?????? ?????? ???? ???? ???? ????

????? ???? ???? ?????? ?????? ???? ???? ???? ????

????? ???? ???? ?????? ?????? ???? ???? ???? ????

Абу Саъид Худрий розияллоҳу анҳу айтади:

«Бир куни Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг олдилариға жаноза ўқишилари учун бир майитни олиб келинди. Шунда У зот: «Дўстингизни зиммасида қарзи борми?» дедилар. Улар: «Ҳа», дейишиди. У зот: «У учун тўланадиган бирор нарса қолдирганми?» дедилар. Улар: «Йўқ», дейишиди. У зот: «Дўстингизга жаноза ўқинглар», дедилар. Али ибн Абу Толиб розияллоҳу анҳу: «Эй, Аллоҳнинг расули уни қарзи менинг зиммамга», деди. Шундан у зот олдинга ўтиб, унга жаноза ўқидилар».

Бошқа бир ривоятда қуидаги қўшимчалар ҳам бор. Унинг маъноси:

«У зот (Али розияллоҳу анҳуга): «Сен мусулмон биродарингни (қарзини адо қилиш орқали) гарданини озод қилганинг каби Аллоҳ таоло ҳам дўзахдан гарданингни озод қилсин. (Шуни ёдда тутингларки,) қайси

мусулмон ўз мусулмон биродарининг қарзини адо қилса, Аллоҳ таоло қиёмат куни унинг гарданини озод қиласди» дедилар.

Буюк саҳобий Абдуллоҳ ибн Аббос розияллоҳу анҳу айтадилар:

«Абу Бакрнинг вақтида одамлар қаҳатчиликка учрадилар. Халифа уларга:

«Иншааллоҳ, эртага кечқурунгача Аллоҳнинг күшойиши келиб қолар», деди.

Эртасига тонг чоғи Усмоннинг карвони етиб келди.

Тожирлар дарҳол унинг олдига етиб келдилар. У ридосининг пешларини елкасига ташлаб олган ҳолда чиқди. Тожирлар карвонда келган молни улгуржи савдо қилиб, уларга сотишини сўрашди.

«Қанча фойда берасизлар?» деди Усмон.

«Ўнтага ўн иккита», дедилар.

«Бундан кўп берадиган бор», деди Усмон.

«Ўнтага ўн бешта», дедилар.

«Бундан кўп берадиган бор», деди Усмон.

«Сенга бундан кўп берадиган ким эди? Мадинанинг тожирлари биз бўлсак!» дедилар.

«У Аллоҳдир. У Зот менга ҳар дирҳамга ўн баробар зиёда беришни ваъда қилди. Сизлар ундан кўп бера оласизларми?» деди.

Тожирлар қайтиб кетдилар. У эса:

«Эй бор Худоё! Буларнинг ҳаммасини Мадинанинг камбағалларига эҳсон қилдим. Нарх ҳам йўқ. Ҳисоб ҳам йўқ!» деб нидо қилди» (Ҳадис ва ҳаёт).

МУСУЛМОН САВДОГАРНИНГ ИККИНЧИ СИФАТИ

Мусулмон асло ўз тижоратини ризқ берувчи, неъмат берувчи деб ўйлаб қолмаслиги керак. У «Аласту» аҳди, яъни «Ризқ берувчи ҳам, Парвардигор ҳам ёлғиз Аллоҳ таолодир» деган ақийдада бўлиши лозим.

«Аласту аҳди» – бу Аллоҳ таоло рухлар оламида барча Одам фарзандига қаратада: «Аласту би Роббиум?» («Мен сизларнинг Парвардигорингиз,

ризқингизни берувчингиз эмасманми?») деганида, улар «Бала» («Сенгина Парвардигоримиз, ризқимизни берувчимизсан»), деганлариdir.

Бандага бериладиган неъмат унинг бу неъматларга ҳақли, лойиқ бўлгани учун эмас. Балки банданинг тижорат йўлини тутиши ризқ борасида бир сабабчи, холос. Бериш ёки бермаслик эса Аллоҳ таолога ҳаволадир.

Муҳаммад Тақий Усмонийнинг акалари Закий Кайфи ўзининг бошидан ўтказган бир воқеани ҳикоя қилиб беради:

«Менинг китоб дўконим бор эди. Бир куни қаттиқ жала қуиди. Бу ҳавода дўконга борсаммикин, бормасаммикин, бунақа шароитда одамлар кўчага чиқмайди, савдо ҳам бўлмаса керак, деб ўйлаб қолдим. Кейин бирдан хаёлимга «Банданинг вазифаси ризқ омилларини ушлаш, бериш-бермаслик эса Аллоҳнинг ишидир», деган фикр келди. «Ризқ талабида дўконни очиб туриш менинг ишим, одамлар келиб, савдонинг юришиши эса Аллоҳнинг ихтиёридаги нарсадир», деб дўконга кетдим. Бориб, дўкон эшикларини очиб, пештахталарни осиб қўйиб, ўзим Қуръон тиловатига киришдим. Бир оз вақт ўтиб, одамлар аста-секин савдо қилиш илинжида дўконга кира бошлидилар.

Аллоҳга шукрлар бўлсин, ўша куни ҳам бошқа кундаги савдолардан қолишмайдиган савдо бўлди, фойда ҳам анчагина тушди» (Ислоҳи хутубот).

Дарҳақиқат, тижорат бу ризқ сабабларидан бир сабаб холос, бергувчи эса Аллоҳdir.

МУСУЛМОН САВДОГАРНИНГ ТЎРТИНЧИ СИФАТИ

Ҳар бир мусулмон савдогар тижорат илмини билиши фарзи айнdir. Токи тижорат илмини билмасдан ношаръий йўл билан касб қиласин. Бу ҳақида Умар розияллоҳу анҳу:

??? ??? ?? ?????? ??? ??? ??? : » ?? ????

????????? ??? ?? ?? ??? ?? ?????? ??? ??? ?????

"Бозорларимизда динида фақиҳ бўлмаган (савдо илмини билмаган) **лар савдо қилмасин, йўқса рибо еб қўядилар** (яъни судхўрликка қўл уриб қўядилар)"**деган** (Арбаъийн).

Мўминнинг меърожи бўлмиш намознинг ёки Аллоҳ таоло "Фақат Мен учун адо қилинглар", деган рўзанинг шарт ва рукнлари мавжуд бўлгани каби тижоратнинг ҳам шарт ва рукнлари мавжуд. Мусулмон одам бу шарт, рукнларни адо қилиш билан:

Аллоҳнинг амрига бўйинсунган;

Расулуллоҳ суннатларига эргашган;

Фарзи айнга амал қилган;

Аллоҳдан қўрқиб ҳаромдан сақланишга уринган;

Бошқанинг ўзи устидаги мажбуриятига риоя қилгани ва уларнинг ҳақларини ботил йўл билан емаган;

Ўз ҳаққини сақлаган;

Аллоҳга таваккул қилган;

Оиласини ўзгаларга қўл чўзишдан сақлаган бўлади.

Албатта, бу савобларнинг барчасига тижорат илмини пухта билган мусулмон савдогарлар дохилдирлар.

Азалдан ота-боболаримиз бомдод намозидан сўнг тиловати Қуръонга машғул бўлганлар. Нонушта қилгач, Аллоҳнинг фазлини сўраб, таваккул қилиб, бозорга, савдо дўконларига ҳололдан ризқ топишга отланганлар. Қуёш ботгунча савдолари билан шуғулланиб, кечки таомни еганларидан кейин илм талабида бўлганлар. Фарзи айн бўлган илмлар тугул фарзи кифоя, ҳаттоқи фазилатга тааллуқли илмларни ҳам эгаллашга ҳарис бўлганлар.

Аллома Ибн Абдулбарр ўз санади билан Ғолиб Қаттонро хонуматуллоҳи алайҳнинг бир воқеасини ҳикоя қилиб келтиради. Бундан уларнинг қанчалик илмга муҳаббатлик ва илм талабида кўплаб мешаққат чеккани, сабр қилганини, қолаверса ҳар бир ҳадис ва масала нақадар қийинчилик билан бизгача етиб келганини билсак бўлади.

Ғолиб Қаттон роҳматуллоҳи алайҳ пахта савдоси билан шуғулланар эди. Бир бор тажорат юзасидан Куфага сафар қилди. Бу сафардан мақсад фақатгина тижорат эди. Лекин Куфага етиб келганида у ердаги ҳадис уламоларини кўриб, ҳазина топғандек ҳурсанд бўлиб кетди ва дарҳол улардан ҳадис эшитиб, фойда олишга киришди. Ўша пайтларда Машҳур муҳаддис Сулаймон Аъмаш ҳадисдан дарс айтар эди. Ғолиб Қаттон раҳматуллоҳи алайҳ унинг дарсларига қатнай бошлади. Тез орада кўплаб ҳадисларни олди.

Тижорат ишлари ниҳоясига етгач, ўз юрти Басрага кетиш олдидан устози Аъмаш роҳматуллоҳи алайҳ ҳузурига келди ва кечаси устозининг ҳузурида қолди. Тун охирлаб қолганида Аъмаш роҳматуллоҳи алайҳ таҳажҷудга турди. Намозида:

?????? ???? ??? ?????? ??? ?????? ??? ?????? ???
????????????????? ?????? ?????? ?????? ?????? ??????
????????????? ??? ?????? ?????? ??? ?????? ??????
?????????????

“Аллоҳ адолат ила туриб, албатта, Ундан ўзга илоҳ йўқлигига шоҳидлик берди. Фаришталар ва илм эгалари ҳам. Ундан ўзга илоҳ йўқ. У азиз ва ҳаким зотдир” (Оли Имрон 18 оят)ини тиловат қилди.

Ғолиб Қаттон роҳматуллоҳи алайҳ устози бу оятни тиловат қилишидан бу оят борасида бирор ҳадисни ҳам билса керак, деб ўйлаб қолди. Субҳида, хайрлашиш чоғида кечаси сиз мана бу оятни такрор-такрор тиловат қилдингиз, бу оят ҳақида бирор бир ҳадисни биласизми?. Мен бир йил шу ерда турган бўлсам ҳам сиздан бу ҳақида ҳадис эшитмадим, деди. Унга жавобан Аъмаш роҳматуллоҳи алайҳ "Аллоҳга қасамки, бир йилгача бу ҳадисни сенга айтмайман", деди. Ғолиб Қаттон савдогар бўлиб, савдо ишлари билан Куфага келган эди. Бир қанча муддат тижоратини битириш асносида кўплаб ҳадисларни ёд олган эди. Энди ҳалол ва ҳаромга

тааллуқли бўлмаган оятнинг фазилатига тегишли бир ҳадисни бир йил кутадими? Ғолиб Қаттоннинг илмга бўлган иштиёқини қарангки, устозидан бу гапни эшитибоқ сафарини бекор қилди. Яна бир йил Аъмашроҳматуллоҳи алайҳнинг ҳузурида истиқомат қиласиган бўлди. Ғолиб Қаттон ўзи борасида: "Мен у ерда қолдим ва Имом Аъмашроҳматуллоҳи алайҳ дарвозасига ўша кунни белгилаб қўйдим. Бир йил тўлгач, "Эй Абу Муҳаммад, бир йил тўлди, энди ўша ҳадисни менга айтиб беринг", дедим.

Имом Аъмашроҳматуллоҳи алайҳ айтди:

???????????? ???? ?????????????? ??? ?????????? ?????????? ?????????? ?
?????: ???? ?????????? ?????????? ?????????? ?????????? ?????????? ?
????????? ??????????:????????? ?????????????? ?????????? ?????? ?
????????????????????????? ?????????? ?????????? ?????? ??????????:
????????? ?????????? ?????????? ?????????? ?????????? ?????????? ??????
????????? ?????????????????? ?????????????? ?????????? ??????????
???????????????

"Абу Воил менга Абдуллоҳдан ҳадис сўзлади:

"Расууллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам:

"Киёмат куни бўлганда

"Аллоҳ адолат ила туриб, албатта, Ундан ўзга илоҳ йўқлигига шоҳидлик берди. Фаришталар ва илм эгалари ҳам. Ундан ўзга илоҳ йўқ. У азиз ва ҳаким зотдир" (Оли Имрон 18 оятини ўқиб юрувчи кишини келтирилади. Шунда Аллоҳ таоло: "Бандам Мен билан аҳдлашди ва Мен аҳдга вафо қилишга энг ҳақли Зотман. Бандамни Жаннатга

киргизинглар", дейди", дедилар" (Жамиъу баянил илми ва фазлихи).

МУСУЛМОН САВДОГАРНИНГ БЕШИНЧИ СИФАТИ

Мусулмон савдогар ҳалолдан еб, ҳаромдан сақланмоғи керак. Ислом ҳам ҳалолдан ейишга ҳукм қилган ва унга доир бир қанча фазилатларни келтирган ҳамда ҳаромдан касб қилишга қаттиқ ваъидларни баён қилган. Қуйида шунга доир ҳадисларни қўриб чиқамиз.

?? ??? ?????? ??? ????: " ??? ??? ?????? ????"
????? ????: ?? ??? ?????? ?????? ????"
?????? ??? ?????? ??? ?????????? ????"
????? ????: (?? ?????????? ?????????? ????"
????????????????? ?????????? ????) ????: (??
????????? ?????????? ?????????? ????"
????????????? ?? ?????????? ????"
??? ???? ??? ?????? ?? ?? ?? ??? ?????? ????"
????????????? ?????? ????"
?????? ?? " ????" ????" "

Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:

Расууллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам:

“Аллоҳ таоло камчилик ва нуқсонлардан пок зотдир. Шаръий айб, ниятдаги фасодликлардан пок бўлган садақа ва амалларни қабул қиласди. Аллоҳ таоло мўминларни Расулларига буюрган нарсага буюриб:

“Эй Расуллар, покиза нарсалардан енглар ва солиҳ амалларни қилинглар”, деди. Ва яна бошқа бир ўринда

“Эй иймон келтирганлар, Биз сизларга ризқ қилиб берган нарсамиздан фақат покизаларини енглар”, деб марҳамат қилди. Сўнг Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам мисол келтириб, бир кишининг ҳолатини зикр қилдилар. У киши узоқ сафар қиласди. Сочлари тўзғиган, чангга буланган, ҳолда икки қўлини осмонга кўтариб, “Эй Роббим, Эй Роббим”, деб дуо қиласди. Ҳолбуки, уни егани ҳам, ичгани ҳам, кийгани ҳам ҳаром эди. У ҳаромдан озиқланган бўлса, қандай қилиб унинг дуоси қабул бўлсин”, дедилар” (Муслим ривояти).

?? ??? ?????? ? ?? ????????? - ??? ??? ????? ???? -
??? : ?? ?????? ??? ????? ?? ????? ?????????? ??? ?
????????? ?? ??? ? ??? ?????????? ?? ? ?????????? ???
??? ?????? ??? ????? ?? ??? ??? ?????????? ?????? ???
???? ?? ??? ????? ?????????? ?????????? ? ??? ???
????????? ?????? ? ??? ?????????? ?? ?????????? ???

Абдуллоҳ ибн Масъуд розияллоҳу анхудан ривоят қилинади:

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам:

“Кимки ҳаром мол топиб, ундан садақаи хойрот қилса, ундан қабул қилинмас. Ундан бирор нарсага инфоқ қилса, унга барака ҳам берилмас, у молни ортидан қолдириб кетса, уни дўзахга олиб борувчи зоди роҳиласи бўлади. Аллоҳ таоло ёмонликни ёмонлик билан кетказмайди. Балки ёмонликни яхшилик билан кетказади. Нопок нарса нопок нарсани покламайди”, дедилар” (Аҳмад ривояти).

?? ??? ???? ?????? ??????? ?????? ??? ?? ??????

????? ??? ??? ?????? ??? ???? ?? ??? ?????? ??? ??????

????? ??? ??? ??? ??? ?? ?????? ??? ?????? ??? ??? ??

Жобир розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам:

“Ҳаромдан озуқаланган гўшт асло жаннатга кирмайди ва ҳар бир ҳаромдан озуқланган гўшт дўзахнинг ўтига лойикдир”, дедилар” (Аҳмад ривояти).

?? ??? ??? ?????? ??? ??? ??? ??? : ??? ?????? ???

????? ??? ??? ??? : ??????? ?????? ??? ??? ??????

Абу Бакр Сиддик розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг:

“Ҳаромдан озуқаланган жасад жаннатга кирмайди”, деяётганларини эшитганман” (Байҳақий ривояти).

?? ?????? ??? ??? ?????? ?????? ??? ?????? ??? ?????? ???
????? ???? ?? ?????? ??? ?????? ??? ?????? ?? ?????? ???
????? ???? ???? ???? ???? ???? ???? ???? ???? ???? ???
??? ???? ??? ?????? ?? ???? ???? ???? ???? ???? ???? ???
????????? ???? ???? ?????? ???? ???? ???? ???? ???? ???
????????????? ???? ???? ???? ???? ???? ???? ???? ???? ???
????????????? ???? ???? ???? ???? ???? ???? ???? ???? ???
????? ?? ???? ?? ????

Оиша розияллоҳу анҳодан ривоят қилинади:

“Абу Бакр розияллоҳу анҳунинг бир қули бўлиб, топганидан маълум бир ҳиссасини Абу Бакр розияллоҳу анҳуга бериб турар эди. Абу Бакр розияллоҳу анҳу у келтирган нарсадан ер эди. Бир куни у бир нарса келтириб, Абу Бакр ундан еди. Шунда қули унга: “Буни нималигини биласизми?”, деди. Абу Бакр розияллоҳу анҳу: “Нима экан?”, деди. Қул: “Жоҳилият даврида бир кишига фолбинлик қилар эдим. Уни жуда яхши эплай олмасамда, яхши алдар эдим. Алданган киши менга шуни берган эди. Сиз еган нарса ўша нарсадан эди, деди.

Абу Бакр оғзига қўлинини тиқиб қорнидаги барча нарсани қайд қилиб юборди (Бухорий ривояти).

МУСУЛМОН САВДОГАРНИНГ ОЛТИНЧИ СИФАТИ

Мусулмон савдогар шубҳали нарсалардан ҳам сақланиши лозим. Чунки шубҳалардан сақланувчининг дини ва иззати омонда бўлади.

?? ??????? ?? ??? ??: ???? ???? ???? ???? ???
????? ????: ?? ?????? ???????????? ??? ??????
?????? ?? ?????? ???? ?? ?????? ? ??? ???? ?????
??? ?????? ?????????? ? ??? ???? ?? ?????? ???? ??
????? ? ?????? ???? ???? ???? ???? ???? ???? ?? ???
????? ???? ???? ???? ???? ???? ???? ???? ???? ???? ???
??? ???? ?? ?????? ???? ???? ???? ?????????? ??? ???
????? ???? ?????? ???? ???? ???? ???? ???? ???

Нўймон ибн Баширдан ривоят қилинган ҳадисда Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам:

“Ҳалол ҳам аниқ, ҳаром ҳам аниқ, ўртасида шубҳали нарсалар бор. Одамлардан кўпчилиги уни билмайди. Ким шубҳалардан сақланса, динини ва обрўсини покиза сақлабди. Ким шубҳаларга мубтало бўлса, ҳаромга мубтало бўлиб қолади. Унинг мисоли, ўтлаб қўйиши мумкин бўлган, ман қилинган жойда чорва боққувчи чўпонга ўхшайди. Огоҳ бўлинг, ҳар бир подшоҳнинг ўтлаш ман қилинган жойи бордир. Аллоҳ таолонинг ўтлашни ман қилган жойи Унинг ҳаромларидир.

Огоҳ бўлинг, инсоннинг жасадида бир парча гўшт бўлиб, қачон у саломат бўлса, жисмнинг барча қисми саломат бўлади. Қачон у айниб, фасодга учраса, жисмнинг ҳаммаси фасодга учрайди. Огоҳ бўлинг у қалбдир”дедилар”.

Мусулмон савдогар шубҳали муомалалардан сақланиши керак. Шундагина муттақий ва парҳезгорларнинг сафида бўлади.

?? ???? ?????? ? ??? ?? ?????? ?????? ??? : ??? ???
????? ??? ??? ???? ???? ???? : « ?? ??? ?????? ??? ???? ??
????????? ??? ??? ?? ?? ??? ?? ?????? ??? ?? ??????

Атийятус Саъдий розияллоху анҳудан ривоят қилингандың ҳадиссі:

“Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам:

“Банда то заарали нарсадан сақланиш учун заарни әхтимоли бор нарсадан сақланмагунича тақводорлар даражасига ета олмайды” деганлар (Термизий ва Ибн Можа ривояти).

АБУ ҲАНИЙФА РОҲМАТУЛЛОҲИ АЛАЙҲНИНГ ДИЁНАТИ ВА ПАРХЕЗКОРЛИГИ ҲАҚИДА ВОҚЕА

Бир бор Абу Ҳанийфа роҳматуллоҳи алайҳнинг шогирди у кишининг йўқлигига Мадина шаҳридан келган кишига 400 дирҳамлик қалин кийимни 1000 дирҳам эвазига сотиб юборди. Абу Ҳанийфа роҳматуллоҳи алайҳ бу ишдан хабар топгач, шогирдини қаттиқ койиди ва уни дўконда иш юритишдан четлатди. Харидорни ташқи кўринишини билиб олиб, уни суриштиргач, Мадина шаҳридан уни қидириб топди ва олмаслигига қўймасдан 600 дирҳамни унга қайтариб берди. Сўнг Куфага қайтди.

МУСУЛМОН САВДОГАРНИНГ ЕТТИНЧИ СИФАТИ

Мусулмон савдогар ҳийлакорлик билан мол топмаслиги керак. Чунки Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам ҳийла қилувчиларни дуоибад қилганлар.

?? ???? ???? ?????? ??? ???? ???? ???? ???? ????
????? ???? ?????? ? ?????????? ???? ???? ??????????
????????? ???? ??????????

Умар розияллоҳу анҳудан ривоят қилинган ҳадисда:

“Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам:

**“Аллоҳ таоло яҳудийларни ҳалок қилсин. Уларга чорва молларнинг
чарви ёғлари ҳаром қилинган эди. Улар эса уни эритиб** (чарвилик
ҳолатидан чиқариб), **сотдилар”дедилар”** (Икки шайҳ ривояти).

Ҳудди бизлардаги баъзи бир кимсаларни ҳаром ўлган чорва молларини
халққа билдиримай бошқа қўринишда сотган кишилар каби.

МУСУЛМОН САВДОГАРНИНГ САККИЗИНЧИ СИФАТИ

Мусулмон савдогар шариат кўрсатмаларига зид савдо қилишдан
сақланиши лозим. Чунки И smoил ибн Убайда ибн Рифоъа ўз отасидан
қилган ривоятда Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам:

???? ?????????????? ?? ?????????? ?? ?????????? ? ????
????????? ? ??? ?????????? ? ?? ?????? ??? ???? ????
???? ?????: ???? ?????????????? ??????????????
???? ?????: ???? ?????????????? ???? ???? ???? ????
????????? ???? ?????????????? ???? ?????????? ???? ???? ????
????????? ???? ??????????

“Қиёмат куни савдогарлар фожир (ёлғончи, қасамхұр) бўлиб тирилтириладилар. Тақво қилган ва савдода хушмуомалали бўлган ва рост сўзлаган савдогар бундан мустаснодир” дедилар”.

МУСУЛМОН САВДОГАРНИНГ ТЎҚҚИЗИНЧИ СИФАТИ

Мусулмон савдогар ёлғондан қасам ичиб нарса сотишдан сақланиши лозим. Чунки ёлғон қасамнинг жазоси охиратда Аллоҳ таолонинг раҳмат назаридан бебаҳра қолишлиқдир. Бу ҳақда

Абу Зарр Ғифорий розияллоҳу анхудан ривоят қилинган ҳадисда “**Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам:**

????? ?????? ?????? ? ???? ???????????? ??? ?????? ????

????? ?????? : ?????????? ??? ?????? ?????? ?????? ??????

????????????? ?????????????? ?????????? ? ?????? ????

????????????? ? ?????????? ?????????? ?????? : ??? ???

?? ?????? ?????? ?? ?? ?? ?????? ?????? ??????????????

????????? ?????? ?????????? ?????????? ?????? ??????????

“Қиёмат куни Аллоҳ таоло уч тоифа инсонга гапирмайди ва уларга назар ташламайди ҳамда уларни гуноҳлардан покламайди ва улар учун аламли азоб бордир” дедилар”. Шунда Абу Зарр: “Умидлари пучга чиқиб, охиратлари барбод бўлибди. Улар кимлар Ё Расулуллоҳ”, деди. “Пойчасини туфуғидан тушириб юрувчилар, берганини миннат қилувчилар, ёлғондан қасам ичиб, нарсасини ўтказувчилар”, дедилар” (Муслим ривояти).

Ёлғон қасам ичиб нарсасини сотса, у сотилади. Лекин, унда барака бўлмайди. Бу ҳақда қуйидаги ҳадисда шундай баён этилган:

????? ???? ??????????? ? ?????? ???? ???? ???? ?
????? : ??????? ???? ???? ???? ??? ???? ???? ????
????? : ??????? ???? ?????????? ??????????????
????????????? ??????????????

Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:

“Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг;
“Қасам ичиш фойда келтирсада, баракани ўчирувчиидир”,
дяёйтганларини эшитганман” (Бухорий ва Муслим ривояти).

?? ?? ???? ???? ???? ???? ???? ???? ???? ???? ???? ????
????? ??? ??? ??? ??? ??? ??? ??? ??? ??? ??? ??? ???
????? ??? ??? ??? ??? ??? ??? ??? ??? ??? ??? ???

Абу Қатода розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:

“Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам:
“Савдода кўп қасам ичишдан сақланинглар. Зеро у фойда келтириб
кейин баракани ўчиради”дедилар” (Муслим ривояти).

МУСУЛМОН САВДОГАРНИНГ ЎНИНЧИ СИФАТИ

Мусулмон савдогар ҳоҳ бой киши билан, ҳоҳ камбағал билан савдо қилсин хуш хулқли бўлиб, ҳаққини кечиктиришга муҳлат сўраганга муддат бера оладиган, камбағал одам билан олди-берди қилган бўлсаю, тўловини

бажара олмаса ёки келгусида ҳам тўлаш имконияти йўқлигини билса, қарзни ҳаммасини ёки маълум бир қисмини кечиб юбора оладиган бўлиши лозим. Чунки савдогарнинг бу иши унга садака қилганнинг савобига эришиш ва охиратда етадиган мусибатлардан омонда бўлиши, Аллоҳ таолонинг раҳмат соясидан жой олиш ва жаннатга кириши учун восита бўлади. Ҳадисда бу ҳақда қуидагича келтирилади:

?? ?????? ??? ??? ??? ??? ??? ??? ??? ??? ??? ??? ???
????? ??????? ??? ??? ??????? ?????? ?????? ??????????????
????????????????? ?????????????? ?????????? ?????????? ???
????? ?????????? ??? ?????? ?????? ?????? ??? ?????????? ?
????? ??? ????????? . ?????? ??? ??????????
????????????? ?????? ?????? ?????? ?????????? ??????????
??? ?????????? ?????????????????? ? ??????????????
????????????? ? ?????????????????? ??? ?????????????? .
????????????????????? ??????????

Ҳузайфа розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:

“Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам:

“Сизлардан аввал ўтган уммат ичиди бир киши бўлиб, унинг ҳузурига жонини олиш учун ўлим фариштаси келди. Шунда унга бирор яхшилик қилганмисан, дейилди. У билмайман, деди. Унга яхшилаб ўйлаб кўрчи, дейилди. У мен бирор бир яхшилик

қилганимни билмайман, лекин дунёда одамлар билан олди-сотди қилганимда бой одамга қараб қарзини кечиктирас, йўқсилдан эса кечиб юбориб уларга эҳсон қиласдим, деди. (Унинг бу иши Аллоҳ таолога маъқул келиб) **Уни жаннатга киргизди”, дедилар”** (Муттафақун алайҳ).

?? ??? ???????????? ????. ???????????? ?????? ?????? ?????? ??????????

????????? ?????????? ?????? ?????? ?????? ?????? ??????????????????

????????? ?????? ?????? ?????? ?????? ?????????????? ?????? ??????

????????? ?????? ?????? ?????? ?????? ?????? ?????????????? ?????? ??????

????????? ?????? ?????? ?????? ?????? ?????? ?????????????? ?????? ??????

Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:

“Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам:

“Бир киши одамлар билан қарз олди-берди муомалаларини қилар ва йўқсил одамнинг қийналишини кўрса, ўзининг қўл остидаги йигитга: “Қарзни сўраб йўқсил одам олдига борсанг, ундан кечиб юбор. Шояд Аллоҳ таоло бизлардан ҳам (гуноҳларимизни) кечиб юборса”, дерди. У вафот этиб Аллоҳ таолога рўбарў бўлгач, Аллоҳ ҳам ундан кечиб юборди”, дедилар” (Насойи ривояти).

?? ??? ???? - ??? ??? ??? - ????? : ?????????

????? ??? - ??? ??? ??? ??? - ??? : ????

?????? ?? ???? ?????????? ????? ?? ???? ????? ??

????????????? ?????????????? ????? ?? ???? ????? ??

????? ??? ???? ??? ???? ??

Абу Қатода розияллоҳу анхудан ривоят қилинади:

“Мен Расуллороң соллаллоҳу алайҳи васалламнинг:

“Кимни Аллоҳ таоло қиёмат кунинг мاشаққатларидан нажот берини хурсанд қилса, ҳеч вақоси йўқ ёки танг ҳолатдаги инсонга берган қарзини муҳлатини узайтирсин ёки кечиб юборсин”, деяётганларини эшитдим” (Муслим ривояти).

?? ??? ???? ??: ??? ??? ??? ??? ??? ??? ??? ???

: " ?? ??? ???? ???? ?? ??? ?????? ??? ?? ?? ???

Абу Юср розияллоҳу анхудан ривоят қилинади:

“Расуллороң соллаллоҳу алайҳи васаллам:

“Ким танг ҳолатда қолган кишига қарз муҳлатини чўзиб берса, ёки уни кечиб юборса, Аллоҳ таоло қиёматда Ўз арши соясида соялантиради”, дедилар” (Абу Шайба ривояти)

????? ?????????? ???? ?????????? ?????? ?????? ?????? ????????

??????? ??? ??? ???? ???? ???? ???? ???? ???? ???? ???? ????

?????? ?????????????? ?????????????? ?????? ???? ?????? ?????? ????????

?????? ??????????????

Имрон ибн Ҳусайн розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:

“Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам :

“Ким бирор кишига қарз берган бўлса, сўнг уни бироз муддатга узайтирса, у учун кечиктирган ҳар куни баробарига садақа савоби ёзилади”дедилар” (Аҳмад ривояти).

Сотиб олганда, сотганда, ўз қарзини адосини талабида бўлганда, қўйингки, барча ишларда бағрикенг бўлган мусулмон савдогар Аллоҳ таолонинг раҳматига мушарраф бўлади. Чунки, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам шу каби инсонларнинг ҳақлариға дуо қилғанлар.

????? ??????? ???? ?????? ??????? ???? ???? ?????? ???????
????????? ???? ?????? ?????? ???? ???? ?????? ???? ????
????? : ?????? ?????????????????? ?????? ?????? ?????? ??????
? ?????? ?????? ?????????? ???? ?????? ?????? ??????????

Жобир розияллоху анхудан ривоят килинади:

“Расулуллох соллаллоху алайхи васаллам:

“Аллоҳ таоло сотганда, харид қилганда, бирор нарсани талаб қилганда бағрикенг бўлган инсонни раҳматига олсин”, дедилар” (Бухорий ривояти).

МУСУЛМОН САВДОГАРНИНГ ЎН БИРИНЧИ СИФАТИ

Мусулмон савдогар шариатда ҳаром қилинган нарсаларнинг савдоси билан шуғилланмаслиги лозим. Чунки ҳаромдан касб қилган инсоннинг на ибодати қабул бўлади ва на молида барака бўлади. Бу ҳақда ҳадисда шундай дейилади:

?? ?? ??? ??? : ?? ?????? ??? ?????? ??? ?????? ??? ???
????? ?? ??? ??? ??? ?? ??? ?? ???????? ??? ?? ???
?????? ?? ??? ??? ?? ??? ?? ??? ?? ??? ??? ??? ???
????? ??? ? ??? ??????????

Ибн Умар розияллоҳу анҳу айтдилар:

“Ким бирор кийимни ўн дирҳам баробарига харид қилган бўлсаю, ўн дирҳамдан бир дирҳами ҳаромдан топилган бўлса, уни кийиб ўқиган намозларини Аллоҳ таоло қабул қилмайди. Сўнгра икки бармоқларини қулоқларига киргизиб: “Агар шу сўзларни Расулуллоҳдан эшитмаган бўлсанм иккала қулоғим кар бўлсин”, дедилар” (Байҳақий, Аҳмад ривояти).

РИЗҚ БАРАКАЛИ ЭКАНИНИНГ БЕЛГИСИ

Ризқ баракали эканини белгиси шуки, у сабабли инсонда қаноат, шукр, ва сабр пайдо бўлади ҳамда яхши амалларга тавфиқ насиб этади.

?? ??? ???? ?? ??? ? ?? ??? ????? ??? : ??? ??? ???? ???
??? ??? ???? ??? ???? ??? ??? ??? ??? ??? ??? ??? ??? ???
????? ? ??? ??? ??? ??? ??? ??? ??? ??? ??? (1) ??? ???? :
??? ??? ?? ? ??? : « ??? ???? ??? ??? ??? ??? ??? ??? ?
????? ??? ? ??? ???

Бани Салимлик Абдуллоҳ ибн Бусрдан ривоят қилинади:

“Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам отам ҳузурига келдилар. Отам у зотга таом келтирдилар. У зот (таомланиб бўлгач) ўрниларидан турган эдилар, отам ҳам ўрнидан туриб, У зотнинг уловини жуганидан ушлаб: "Мен учун Аллоҳга дуо қилсангиз", деди. Шунда У зот: "Эй Аллоҳим! Уларга ризқ қилиб берган нарсаларингда барака бергин, уларни мағфират қилгин ва уларга раҳим қилгин!", дедилар".

Бу ҳадиснинг шарҳида Мулла Али Қори роҳматуллоҳи алайҳ: "Бараканинг аломати қаноат, тоат ва ибодатларга муваффақ бўлишдир", деганлар" (Мирқотул мафотиҳ китоби).

АБУ БАКР МУҲАММАД ИБН АБДУЛБОҚИЙ АНСОРИЙ ҚАЪБИЙ РОҲМАТУЛЛОҲИ АЛАЙҲНИНГ ҚИССАСИ

Қимматбаҳо тақинчоқ топиб олиб, эгасига қайтариб берган, сўнг тақинчоқ эгасининг қизига уйланиган ва вақтлар ўтиб аёли вафот этгач меросида ўша тақинчоқقا эга бўлган зотдир.

Қози Муҳаммад ибн Абдулбоқий роҳматуллоҳи алайҳ айтади:

"Мен Маккага яқин жойда турар эдим. Бир бор қаттиқ оч қолдим. Очликни аритиш учун менда ҳеч нарса йўқ эди. Ўша вақтларда ипак ҳалтacha топиб олдим. Унинг оғзи ипак боғич билан боғланган эди. Уйга келиб уни очган эдим, ичида қимматбаҳо тақинчоқ бор эди. Бунақасини хечам кўрмаган

Эдим. Уйимдан чиқдим. Бир киши ўша тақинчоқ ҳақида эълон қилаётган экан. Қўлида 500 дийнор солинган бир ҳалтача бўлиб, ҳалтачани топиб, қайтариб берганга бераман, деб турган экан. Мен эса оч ва муҳтоҷ эдим. Тиллани олиб, тақинчоқ солинган ҳалтасини қайтариб бермоқчи бўлдим ва олдимга келингчи, дедим. У менга тақинчоқ солинган ҳалтачани сифатлаб, ундаги тошлар сонини айтиб берувди, ҳалтачани унга топширдим. У менга 500 динор берди. Мен эса олмасдан, уни сизга қайтариб бериш менга вожибdir, эвазига нарса олишим яхшимас, дедим. Кейинчалик Маккадан кетдим. Кемага миндим. Кема ҳалокатга учраб одамлар ғарқ бўлишди. Мен кеманинг бир парчасини устида жон сақлаб, саломат қолдим. Ёғоч парчаси мени оқизиб, одамлар яшайдиган бир оролга олиб келди. У ердаги масжидлардан бирига бориб қўним топдим. Тинмай Қуръон ўқирдим. Қироатимни эшитган одамлар менга ҳам Қуръон ўргатсангиз, деб олдимга кела бошлашди. Шу орқали куним ҳам ўтар, ризқим ҳам етар эди. Одамлар мендан ўқиш ёзишни ҳам биласизми, деб сўрашган эди, мен ҳа, деб жавоб бердим. Натижада уларнинг болаларига ҳам ўқиш, ёзишдан сабоқ бера бошладим.

Кейинчалик улар менга мол дунёси кўп бир етим қизга уйланиш таклифини килишди. Мен кўнмадим. Улар қаттиқ туриб олишгач мен рози бўлдим. Никоҳдан кейин қизнинг қариндошлари билан бир хонада ўтирган эдик, қарасам қизнинг бўйнида ўша мен Маккада топиб олган тақинчоқ шодалари тураг эди. Ёнимдагилар мени тақинчоққа ажабланиб қаттиқ тикилиб қолганимни кўриб, “Эй шайх, сиз қизнинг жамолига қарамай тақинчоғига қараб қизнинг қалбига озор бердингиз”, дейишди. Мен эса уларга бу тақинчоқ қиссасини айтиб бердим. Одамлар баланд овозда такбир айтиб юборишли. Уларга бунча қичқирмасангиз, сизларга нима бўлди, десам, улар сиздан бу тақинчоқни қайтариб олган киши бу қизнинг отаси эди. У доим “Аллоҳим, уни мен билан учраштирангу, мен унга қизимни никоҳлаб берсам”, деб дуо қилар эди. Унинг бу дуоси қабул бўлган экан дейишли.

Мен у аёлдан икки ўғил кўрганимда у аёл вафот этди. Кейинчалик иккала ўғлим ҳам вафот этгач тақинчоқ менга мерос бўлиб қолди. Мен уни 100 000 динорга сотдим.

Шайх Абдулбоқий бу ривоятни қисса қилиб берар экан, атрофдагиларга “Сизлар кўриб турган бу барча мол дунёим ўша тақинчоқдан қолганидир”, де.

МУСУЛМОН САВДОГАРНИНГ ЎН ИККИНЧИ СИФАТИ

Агар бирор сабаб билан харидор олган молини қайтариб келса ва байни бекор қилишини сўраса, савдогар унга хушмуомалали билан пулини қайтариб бериши ўзи учун яхшидир. Зеро, билсинки, уни бу ишидан гуноҳлари кечирилади.

????? ?????? ???????????? ? ????? : ????? ?????
????? ?????? ??? ?????? ?????????? : ????? ?????
????????? ? ?????????? ?????????????????? ??????
?????????????

Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:

Расууллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам:

“Ким олган нарсасини қайтариб беришни хоҳлаб, савдони бузишни айтса, сотувчи бунга рози бўлса, Аллоҳ таоло қиёматда у(сотувчи) нинг гуноҳини кечиради”дедилар” (Абу Довуд ва Ибн Можа ривояти).

МУСУЛМОН САВДОГАРНИНГ ЎН УЧИНЧИ СИФАТИ

Савдогар бировнинг ҳаққини яхши йўл билан яъни вақтида ва чиройли йўл билан адo қилиши лозим. Ҳозирги диндан бехабар тожирлар сингари қодир бўла туриб пайсалга солиб, чўзиб юрмайди, охири бориб ҳақдор ўз ҳаққини кечиб юборишга мажбур бўлади. Чунки чиройли адo қилиш Исломнинг буйриғидир. Бу ҳақда ҳадиси шарифда шундай дейилади:

????? ???? ????????????? ? ?????? ??????? ???? ?
????? ?????????? ?????????? ?????????? ???? ???
????? ??? ?????????????? ?????????????? ??????????????
????????? ?????????? ?????????? ?????????? ??????????
????????? ?????????? ??? ?????????? ??????????????
????? ?????????? ?????? ?????????????? ??????????????
????????? ?????????? ?????? ?????????????? ??????????

Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:

“Бир киши Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг олдига У зот қарз олган туяларини сўраб келди. Қарзни сўрашда қўполлик билан муомала қилди. Саҳобийларни бундан қаттиқ жаҳллари чиқди. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам: “Қўйинглар, гапирсин. Чунки у буни ҳаққи. У буни гапиришга ихтиёрли. Бир түя сотиб олиб унга беринглар”, дедилар. Сўнгра саҳобийлар у туянинг ёшидек түя йўқлиги, балки ундан каттароғи борлигини айтишди. (Уни берган туяси кичкина бўлиб, арzonроқ эди, улар топганлари эса яхшироқ ҳамда каттароқ эди). Шунда Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам: “Топган туяларингизни сотиб олиб унга беринглар. Шуни билингларки, сизларнинг яхшиларингиз қарзни чиройли тарзда адо қилганларингиздир”, дедилар” (Муттафақун алайҳ).

Қолаверса, қарзни адо қилишга қодир бўла туриб уни пайсалга солишлик зулмдир.

??? ??? ???? ?????????? ? ??? ???? ???? ???? ???? ??

???? ???? ???? ???? : ?????? ?????????? ???? ??

Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам:

“Бойнинг (беришга қодир бўла туриб) кечиктириши зулмдир”, дедилар” (Байҳақий ривояти).

ХХ аср мужаддиidi, улуғ аллома, Ҳакиймул-уммат мавлоно Ашроф Али Таҳонавий роҳматуллоҳи алайҳ “Бировнинг ҳаққига зулм қилганларга Аллоҳнинг раҳмати ёғилмас” мавзусида ўзларининг бошидан ўтган қуидаги воқеани ҳикоя қилиб берадилар:

“Мен одатда бомдод намозидан кейин тафсир илми билан машғул бўлардим. Бу борада "Баёнул-Қуръон" номли тафсир китобини ёзишга киришган эдим. Бир куни аҳли аёлим эрталабда қаергадир бориб келиш ижозатини олдида, эрталаб саккизда товуқларга озуқасини бериб қўйишимни ёдимга солди. Мен: "Хўп", деб, ўз ишим билан овора бўлибман. Бироз ўтиб китоб ёзиш асносида ҳаёлимга келиб турган фикрларни қоғозга тушура олмай қийналдим. Ҳудди билган нарсаларим йўқ бўлиб қолгандай.

Тафсир ишида фикр келмай қолгач, шояд бошқа ишга киришиб кетсан фикрлар очилиб кетар, деган ҳаёlda халқдан келган саволларга ёзма жавоб беришга киришдим, таажжуб, бунда ҳам саволларга жавоб беришда, биламан, деб ўйлаган нарсаларимни қоғозга туширишга қийналдим. Гўёки фикрларимни бир қора булут тўсиб тургандай.

Қўрқиб кетдим. Ўзимга-ўзим: “Наҳот мен учун Аллоҳнинг раҳмат эшиклари ёпилиб қолган бўлса, нима хатога йўл қўйдим экан?!” дедим.

Шу пайт ич-ичимдан: “Сен Аллоҳнинг махлуқига зулм қиласану, яна Аллоҳнинг раҳматидан умид қиласанми?”, деган фикр келди.

Астағифируллоҳ, дарҳол ўрнимдан турдим, товуқхонага бориб товуқларнинг озуқасини бердим, Роббимга истиғфорлар айтиб, тавба қилдим.

"Эй Роббим, Мен ожиз бандангни билмай қилган хатосини Ўзинг афв эт!".

Хонамга кирдим, Бисмиллаҳ деб қаламни ушладим. Алҳамдулиллаҳ, фикрлар ёмғир мисоли ёғилиб келарди. Бояги булутдан эса асар ҳам йўқ эди".

Энди ойлаб, йиллаб бироннинг ҳаққига зулм қилганлар қандай қилиб топган нарсаларини, мол-мулкларини Аллоҳнинг раҳмати, инъоми, деб билиши мумкин.

МУСУЛМОН САВДОГАРНИНГ ЎН ТЎРТИНЧИ СИФАТИ

Мусулмон савдогар Аллоҳ таоло тарафидан берилган бойликни истидрож бўлиб қолмадимикин деган хавфда бўлиши лозим. Аллоҳ таоло кофирлар ҳақида:

Истидрожнинг асл маъноси даражама-даража дўзах табақаларининг пастига тушуришdir.

نُومَلْعَيْ لِلْثِيَحْ نَمْ جُرْدَتْسَنَسْ أَنْتَأَيْ آبْ أُوبْذَكْ نَيْلَأَوْ

“Оятларимизни ёлғонга чиқарганларни эса, улар билмайдиган томондан аста-секин оламиз” (Аъроф 182 оят).

??? ?? ?????? ??? ?????? ??? ?????? ?? ?????????? ?? ????

????? ??? ??? ?????? ??? ?????? ????? ?????????? ??????????????

????? ?????????? ?? ??????? ????? ?????? ?????? ?????? ??????

?? ?????? ?????? ??? ?? ??? ?????? ?????? ?????????????? ??

????? ??? ?????? ? ??? ?????? ?? ?????? ?????? ?????? ??????

????????? ?? ?????????? ??? ?????? ??? ??????

“Аллоҳ бандаларни истидрож қилиши улар туғёнга кетсаларда уларга неъматларни кетма-кет ёғдириши билан бўлади. Қачонки Аллоҳ таоло уларга янги-янги неъматларни ёғдирса, улар шунчалар туғёнларида зиёда бўлиб бораверадилар. Ҳаттоки, неъматлар берилаверганидан Аллоҳ бизларни яхши кўради деган ҳаёлга борадилар. Лекин аслида бу неъматларни берилиши уларни охиратдаги насибаларидан маҳрум қилиш ва ўзидан йироқ қилишдир” (Тафсири Насафий).

Аслида бойлик Аллоҳ таолонинг фазли бўлиб, Унинг розилигини топиш, банданинг охиратдаги улуғ мартабаларга эришишига сабабчидир.

????? ??? ?? ??? ????? ????? ????? ??? ????? ???? ?

??? ??? ??? ?????????? ?? ????

Абу Зарр Ғифорий розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:

“Абу Зарр розияллоҳу анҳу “Эй Аллоҳнинг Расули, бари савобни бойлар олиб кетишдику, намоз ўқиймиз, улар ҳам намоз ўқишиади, рўза тутамиз, улар ҳам тутадилар. Уларнинг садақа қилишга моллари бор, бизда эса садақа қилгани нарса йўқ. Эй Абу Зарр, сенга сендан ўзиб кетганларга сени етказиб қўядиган, сен қилган ишни қилгандан бошқаси сенга етолмайдиган сўзларни ўргатиб қўяйми?, дедилар. Абу Зарр “Ҳа, Эй Аллоҳнинг Расули”, деди. У зот : “Ҳар намоздан кейин 33 бор такбир айтасан 33 бор тасбиҳ айтасан ва яна 33 бор таҳмид айтасан ва Ла илаҳа иллаллоҳ ваҳдаҳу ла шарийка лаҳ, лаҳул мулку ва лаҳул ҳамд ваҳува ала кулли шайъин қодир билан тугатасан”, дедилар. Абу Зарр бу хабарни ўзгаларга етказгач, улар Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам ҳузурларига келишиб: “Эй Аллоҳнинг Расули, улар ҳам биз айтган нарсани айтишмоқда”, дейишди. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам: “Бу Аллоҳнинг фазлидир, хоҳлаган кишисига беради”, дедилар” (Табароний ривояти).

Демак, банда Аллоҳ таоло тарафидан берилган бойликни охират тадорикига ишлатмас экан, у учун истидрож ва охиратдаги насибасини нақд қилиб, бу дунёда берилаётган бўлади.

Ҳатто, амирул мўминин, жаннат башорати берилган саҳобий Умар розияллоҳу анҳуга асал аралаштирилган сув келтирилганда, сувни ичмоқчи бўлиб оғзига яқинлаштирган ҳам эди, бирдан ичмасдан тушириб: “Амалларимизнинг савобини охиратга ҳеч нарса қолдирмасдан бу дунёда нақд қилиб берилмаяптимикан, деб йиғлаб юбордилар” дедилар.

Аллоҳ таоло Қуръони каримда шундай марҳамат қилган:

????????? ?????? ??? ?????????? ??? ??????????

????????????? ?????????? ?????? ?????? ?????? ??????

????????? ?????? ?????? ?????????????? ??????????

????????? ?????????????????? ??????????

“Эслатилган нарсаларни унуган чоғларида, уларга ҳамма нарсанинг эшикларини очиб қўйдик. Ўзларига берилган нарсалардан хурсанд бўлиб турғанларида, уларни бирданига тутдик. Бас, қарабсизки, бутунлай ноумид бўлдилар” (Анъом 44 оят).

МУСУЛМОН САВДОГАРНИНГ ЎН БЕШИНЧИ СИФАТИ

Агар мусулмон савдогар қарз олишга эҳтиёж сезса, уни қайтариб бериш ниятида қарз олмоғи ва тинмай адo қилишга ҳаракат қилиши лозим. Зеро унутмасиники Аллоҳ таоло уни нияти ва ҳаракатидан қарзини адосини йўлларини пайдо қиласди. Бу ҳақда:

?? ??? ????? ?????? ??????? ??????? ??????? ?? ????????????

?????? ??????? ?????????? ?????????? ?????????? ??? ?? ????

????? ??? ???????????? ??? ???? ??? ? ?? ??? ???

????????? ?????? ???? ????

Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади

“Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам:

“Ким инсонлардан адо қилиш ниятида мол олса, Аллоҳ таоло унни томонидан адо қиласи, (яъни Аллоҳ таоло унга бу дунёда қарзини узишга ёрдам беради ёки охиратда хақ эгасини рози қилдиради). Кимки инсонларнинг молини зоя қилиш ниятида қарз олса, Аллоҳ таоло унинг молини зоя қиласи (яъни ихтиёж ва заруратсиз бирортасидан қарз олиб, қайтаришни ният қилмаса, Аллоҳ таоло унинг молини зоя қиласи)”, дедилар” (Бухорий ривояти).

МУСУЛМОН САВДОГАРНИНГ ЎН ОЛТИНЧИ СИФАТИ

Мусулмон савдогар бирорга бериш керак бўлган қарзини зиммасида қолдирмаслиги даркор. Чунки, қарздорнинг руҳи қарз сабабли муаллақ бўлиб туради ва яхши амаллар билан ҳам қарз соқит бўлмайди.

?? ??? ?????? ??? ??? ??? ?? ??? ???? ?????? ??? ???
?? ??? ?????? ??? ??? ?????? ??? ???? ???? ???? ????
????? ??? ?????? ? » ??? : « ??? » ? ??? ???? ????
????? ??? ??? ?????? ??? ???? ??? ???

Абу Қатода розияллоҳу анхудан ривоят қилинади:

“Бир киши “Эй Расулуллоҳ менга айтингчи: “Аллоҳнинг йўлида, жангдан қочмасдан, душманга юзланган ҳолатда, сабр қилиб, савоб умидида шаҳид бўлсан, Аллоҳ таоло мендаги гуноҳларни кечирадими?”, деди. У зот “Ҳа”, дедилар. Сўнг сўраган одам ортига қараб кетаётганида У зот “Ҳой, шошма, фақат қарзи бўлмаса!, Жаброил менга шундай деди”, дедилар” (Муслим ривояти).

?? ??? ?????? ??? ??? ????? ????? ??? ??? ????? ?????

??? ?????? ?????? ?????? ??? ??????

Абу Ҳурайра розияллоҳу анхудан ривоят қилинади:

“Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам айтдилар:

“Мўминнинг руҳи қарзини адо қилгунича муаллақ бўлиб туради
(яъни, агар қарздор вафот этса, унинг қарзи адо этилмагунча руҳи солиҳ
бандалар жамоасига кирмайди)” (Байҳақий ривояти).

?? ?????? ??? ??? ????? ??? ??? ????? ??? ??? ?????

????? ??? ?? ??? ??? ??? ?????? ?? ??? ?????? ????????

?????? ??? ??? ?????

Савбон розияллоҳу анхудан ривоят қилинади:

“Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам:

**“Кибр, хиёнат ва қарздан пок ҳолатда вафот этган киши жаннатга
киради” дедилар”** (Байҳақий ривояти).

??? ??? ? ? ??? ????? - ??? ??? ??? - : ??? : «
????????????? ??? ???????? - ??? ??? ??? ??????-

?????? ???? ? ?????? ???? ? ?????? ???? ? ?????? ???? :
???? ???? ?? ??? ?????? ???? ??????????????
?????? ??????????

Абдуллоҳ ибн Абу Робиа розияллоҳу анхудан ривоят қилинади:

“Мендан Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам қириқ минг дирҳам қарз олдилар. Сүнгра У зот катта миқдорда молга эга бўлдилар ва уни менга (қарз миқдориҷасини) бердилар ҳамда: “Аллоҳ таоло аҳлингга ва молингга барака ато қилсин. Қарзнинг мукофоти қарз берувчига раҳмат айтиб, уни тезроқ адо қилишдир”, дедилар” (Насойи ривояти).

???? ???? ???? ???? ???? ???? ???? ???? ???? ????
????????? ?????????????? ?????????? ?????????? ??????????
????????? ?????????? ?????????? ?????????? ??????
????????????????? ?????????? ??? ?????????? ?????????? -
??? ??? ??? ??? ???- « ??? ??? ??? ??? ??? ??? ???
????????? ??? ??? ??? ??? ??? ??? ». ???
????????? ??? ??? ??? ??? ??? ??? ??? ???
????????? ??? ??? ??? ??? ??? ??? ??? ???

?????? ?????? ?????? ??????????

????????????????????????? ?????????????? ?????? ??????????.

????? « ?????????? ?????????? ?????????? ??????????.

Саъд ибн Атвол розияллоху анҳудан ривоят қилинади:

“Акам вафот этгач ундан уч юз дийнор ва ёш болалари қолди. Мен уларга сарфламоқчи бўлгандим, Расууллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам менга: “Аканг қарзи сабабли (Барзах оламида) махбус бўлиб турибди. (Шу сабабдан у солиҳлар суҳбатидан маҳрум бўлмоқда). Шунинг учун сен акангни қарзини адо қил”, дедилар”.

Саъд розияллоху анҳу айтади: “Мен уйга бориб акамни қарзларини тўладим. Сўнг Расууллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг олдиларига бориб: “Эй, Расууллоҳ, мен акамни қарзларини адо қилдим, унда ҳеч кимни ҳаққи қолмади, фақат қарз берганига ҳужжати йўқ бир аёл икки дийнор талаб қиляпти”, дедим. Расууллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам: “Унга икки дийнор бер, у рост гапирияпти”, дедилар” (Аҳмад ривояти).

МУСУЛМОН САВДОГАРНИНГ ЎН ЕТТИНЧИ СИФАТИ

Мусулмон савдогар агар тижоратда бирор билан шерикчилик қилса, шеригига доимо хайриҳоҳ бўлмоғи, унга кўпроқ фойда келтириш ҳаракатида бўлмоғи лозим. Чунки савдогарлар бир-бирлари билан шерикчилик қилиш аҳдини тузишса Аллоҳ таоло улар билан бўлади. Шундай экан мусулмон тожир Аллоҳ таоло уларнинг тижоратида шерик эканлигини ўзига саодат деб билиб, дунёвий нарсани деб Аллоҳнинг шериклигидан маҳрум бўлишликни ўзига мусибат деб билиши лозим. Бунинг учун эса шеригига хиёнат қилмаслик ва уни алдамаслик лозимдир. Зоро, ҳадисда шундай марҳамат қилинади:

?? ??? ?????? ??? ???? ?? ???? ?????? ??? ???? ??
????????? ?? ?? ??? ?????? ?????? ?????????? ??? ??
???????

Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:

“Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам:

“Аллоҳ таоло шундай деди: “Модомики икки шерик бир-бирига хиёнат қилмас экан, Мен уларнинг учинчиси бўламан (яъни уларнинг барча ишига йўзим мададкор ва ҳимоячи бўламан). **Агар хиёнат қилса, Мен уларнинг орасидан чиқаман**” (Абу Довуд ривояти).

Ином Разин бунга **“(Аллоҳ уларнинг орасидан чиққач) Шайтон уларнинг орасига киради”**, деган сўзларни зиёда қилган.

МУСУЛМОН САВДОГАРНИНГ ЎН САККИЗИНЧИ СИФАТИ

Мусулмон савдогар доимо диёнатдорлигини сақлаб, ёлғончи ва хиёнаткорларга ҳам ёлғон ва хиёнат билан жавоб қайтармаслиги лозим. Чунки ёмонлар билан ҳам яхши муомалада бўлиш юксак ахлоқ, олийжаноблик ва шариат ҳукмидир. Бу ҳақда ҳадиси шарифда шундай кўрсатмалар бор:

????? ?????? ?????????????? ?????? ?????? ?????? ?????? ?????? ??????
??? ??? ?????? ?????? ?????? ?????? ?????????????? ?????? ??????
????????????? ?????? ?????? ?????????????? ?????? ??????

Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳудан ривоят қилади:

“Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам:

“Сизга омонат берган одамларнинг омонатини қайтаринглар, сизга хиёнат қилган одамга сиз ҳиёнат қилманг” деганлар” (Термизий ривояти).

МУСУЛМОН САВДОГАР ЎН ТҮҚҚИЗИНЧИ СИФАТИ

Мусулмон савдогар тижорат молини ҳали қўлига олмай туриб бошқага сотмаслиги лозим. Чунки, молни қўлга олишдан аввал сотиш ва ундан фойдаланиш шаръян ҳаромдир.

?? ???? ?? ???? ??? : ?????? ????

????

Ҳаким ибн Ҳузом розияллоҳу анхудан ривоят қилинади:

“Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам қўлимда бўлмаган нарсани сотишимдан қайтардилар” (Насоий ривояти).

?? ??? ?????? ?? ?????? ?? ????

????

“Савдо молини қўлга олиб, ўзиники қилиб олмай туриб сотувчига ҳам бошқасига ҳам сотиш жоиз бўлмайди” (Мабсут китоби).

?? ??? ??? ???? ?????? ??????? ?????? ??? ??? ??? ???
??? ?????????? ?????? ??????? ?????????? ??????????
????????? ?? ??? ??? ??? ??? ??? ??? ??? ??? ???
????????? ?????? ??? ??? ??? ??? ??? ??? ??? ???

Ибн Аббос розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:

“Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам қайтарган нарса таом бўлиб, уни қўлга олмасдан олдин сотиш мумкин эмас”. Ибн Аббос розияллоҳу анҳу яна шундай қўшимча қилдилар: “Бошқа нарсаларни ҳам таом каби деб биламан” (Муттафақун алайҳ).

???? ?????? ?????? ?????? ??? ?????? ? ?????? ?????? ??????
????????? ?????? ?????? ?????? ??? ?????? ??? ?????? ???
????? : ?????????????? ?????? ?????? ?????? ?????? ??????
?????? ??????????????

Ибн Умар розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:

“Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам: “Ким таом сотиб олса, уни тўлиқ қўлга киритмай туриб сотмасин” дедилар. Ибн Аббос розияллоҳу анҳунинг бошқа бир ривоятида: “Ўлчаб олмагунича” дейилган” (Муттафақун алайҳ).

МУСУЛМОН САВДОГАРНИНГ ЙИГИРМАНЧИ СИФАТИ

Мусулмон савдогар noctor кишининг noctorligidan фойдаланиб қолишга уринмаслиги лозим.

Мизҳар ибн Абдулмалик роҳматуллоҳи алайҳ айтади:

“Бир киши Абу Ҳанийфа роҳматуллоҳи алайҳ ҳузурига кийимлик материал олиб келиб у зотга сотмоқчи бўлди. У зот эса баҳосини сўради. Сотмоқчи бўлган одам: “Минг дирҳам” деди. У зот эса: “Бу ундан қиммат туради”, деб, охирида саккиз минг дирҳамга сотиб олди”.

Яна бир ривоятда

Бир аёл Абу Ҳанифа роҳматуллоҳи алайҳнинг олдига ипак матони олиб келиб: “Менинг бу матоимни ҳам соттириб берсангиз”, деди. Имом Абу Ҳанифа унинг нархини сўради. У: “Юз дирҳам”, деб жавоб берди. У зот эса: “Бу у нархдан қиммат туради”, деди. Аёл: “Икки юз дирҳам”, деди. Абу Ҳанифа роҳматуллоҳи алайҳ: “Бу у нархдан қимматроқ”, деди. Аёл ҳайрон бўлиб турганида Абу Ҳанифа роҳматуллоҳи алайҳ: “Беш юз дирҳамдан кам эмаслигини” айтди. Бояги аёл: “Сиз мени мазах қиляпсиз чоғи”, деди. У зот ўша заҳоти аёлга беш юз дирҳам бериб, матони ўзи билан олиб қолди.

Ҳозирда эса одамлар қарз сўраб эшик қоққандан ҳам унумли фойдаланиш пайида бўладилар. Яъни, қарз бериб, ундан икки йўл билан фойда олишга ҳаракат қиласидилар:

Биринчиси, қарз олувчига қарз бериш ўрнига сенга бирор нарсамни қимматга сотаман, сен эса менга арzon нарҳда сотиб пулини ишлатаверасан, дейди;

Иккинчиси эса, қарз сўровчининг муҳтоjлигидан фойдаланиб сенга қарз керак бўлса бирор нарсангни сот, деб унинг қимматроқ нарсасини арzon нарҳга сотиб олади.

Бу иккала сурат ҳам ножоиз ва ҳаром саналади.

???????? ???? ?????????? ??? ?????????? ??? ????? ???? ?????

????? ??????? ??????? ??? ????? ???? ????? ???? ???

????????? ?????????????????? ?????? ??????????? ???
?????? ?????? ?????? ??? ?????? ?????? ?????? ??????
??? ?????? ??????????

Амр ибн Шуайб розияллоҳу анҳу отасидан, отаси эса бобосидан шундай ривоят қилади:

“Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам: “Бай билан бирга бўлган қарз (фалон нарсангни менга сотсанг ёки мендан фалон нарсани сотиб олсанг қарз бераман, дейиш) ҳалол эмас. Байда иккита нарсани шарт қилиш, талофат етса тўлашни зиммасига олмаган нарсанинг фойдаси, ҳузурида бўлмаган нарсани сотиш ҳалол бўлмайди” (Термизий ривояти).

МУСУЛМОН САВДОГАРНИНГ ЙИГИРМА БИРИНЧИ СИФАТИ

Мусулмон савдогар молининг айбини яширмай: “Бу молнинг фалон, фалон айби бор”, деб, очик-оидин айтиши лозим. Чунки мусулмон тожир савдо молининг айбини яшириши Аллоҳнинг лаънати ва ғазабига сабаб бўлади. Ҳадисда бу ҳақида шундай дейилади:

?? ?????? ?? ?????? ?????? ?????? ?????? ?? ??????
?????? ?????? ??? ?????? ?????? ?????? ?????? ??????
?? ???? ?? ??? ?? ??? ?????? ?? ?? ??? ??????????
??????

Восила ибн Асқаъ розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:

“Мен Расууллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг:

“Ким айбли нарсани сотиб, айби борлигидан олувчини хабардор қилмаса, доим Аллоҳнинг ғазабида бўлади ёки фаришталар тўхтовсиз унга лаънат айтадилар”, деяётганларини эшийтдим” (Ибн Можа ривояти).

МУСУЛМОН САВДОГАРНИНГ ЙИГИРМА ИККИНЧИ СИФАТИ

Мусулмон савдогар ваъдасига вафодор бўлиши лозим. Чунки Аллоҳ таоло Қуръони каримда **“Аҳдга вафо қилингалар”**, деган. Шунингдек, ҳадисларда ҳам ваъдага хилоф қилиш мунофиқлик аломати эканлиги айтилиб, бу ишдан тийилишга чақирилган:

????? ???? ???? ?????????? ? ??? ???? ?????????? ??? ????

????? ???? ???? : ???? ???? ?????????? ?????? ?????? ??????

????????? ???? ???? ?????????? ?????? ?????????? ? ????????

????????? ??????

Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:

“Расууллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам: “Мунофиқнинг аломати учта: гапирса, ёлғон гапиради, ваъда берса, ваъдасига хилоф қилади ва унга омонат топширилса, омонатга хиёнат қилади”, дедилар” (Мишкот ул-масобийҳ)

Мусулмон савдогар ўз ақидасини мустаҳкам тарзда яъни “Менинг барча зарурий ҳожатларим: емоқ, ичмоқ, кийим-кечак кабиларни тижорат тўлдирмаяпти, балки тижорат қилиш асносида шаръий қонун қоидаларга тўла амал қилганим сабабидан Аллоҳ таоло барча заруратимни раво айлаяпти”, дейдиган бўлиши лозим.

МУСУЛМОН САВДОГАРНИНГ ЙИГИРМА УЧИНЧИ СИФАТИ

Мусулмон савдогар савдо ишларини дин ишларидан мұқаддам қўймаслиги лозим. Аллоҳ таоло бу ҳақда шундай марҳамат қилган:

????????? ??? ?????????????? ?????????? ?????? ??????

????? ??????? ??????? ?????????? ?????????? ????????????

??????????? ?????????? ?????????? ?????????? ????????

????????????? ?????? ??????????????????????????????????

????????????? ?????? ?????? ?????????? ??? ????????

????????????? ??? ?????? ?????????? ?????????? ????????

????? ??????? ?????????? ??????????

“Бир кишиларки, уларни тижорат ҳам, олди-сотди ҳам Аллоҳнинг зикридан, намозни тўқис адо этишдан ва закот беришдан машғул қила олмас. Улар қалблар ва кўзлар изтиробга тушадиган кундан қўрқарлар. Аллоҳ уларни қилган амалларининг энг гўзали ила мукофотлаши ва фазли қарамидан зиёда қилиб бериши учундир. Аллоҳ хоҳлаган кишига беҳисоб ризқ берур” (Нур 37-38 ояллар).

Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам ўзларининг мборак ҳадисларида шундай деганлар:

????? ?????? ?????? ?????? ?????? ?????? ?????? -

??? ??? ???? - :« ?????? ?????? ?????????? -

?????????? ?????????????????? ».

Абдуллоҳ розияллоҳу анхудан ривоят қилинади:

“Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам:

“Ҳалол қасб талаб қилиш фарздан кейин фарздир” дедилар
(Байҳақий ривояти).

Ризқ талабида бўлиш фарз, лекин у инсоннинг аслий мақсади эмас, балки бир заруратдир. Шунингдек, инсонга ризқ талабида бўлишга ижозат берилган, ҳатто бу нарсага тарғиб этилган ва таъкидланган ҳамдир. Лекин инсон ҳаётининг асл мақсади эса Аллоҳ таолога бандаликдир, У билан боғланиш ва Унинг розилигини топишдир. Шунинг учун ризқ талаб қиласман деб, Аллоҳнинг ибодатини тарқ қилиш жоиз эмас ва биринчи даражали ибодатлар билан ризқ талаби тўқнаш келганида, биринчи даражадаги фарзларни муқаддам қўймоқ керак. Баъзи кишилар ҳалол ризқ талабининг ибодат эканини билганиларидан сўнг ифрат ва тафритга (ҳаддан ошиш ёки нуқсонга йўл қўйиш) йўл қўйишади ва уларга намоз, рўза ҳақида гапирилса, «Биз ҳам ибодатдамиз, бизнинг қилаётган ишимиз ҳам улкан ибодат», дейишади. Тўғри, у ҳам ибодат, лекин иккинчи даражадаги ибодат. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам:
«Ҳалол ризқ талаб қилиш фарздан кейинги даражадаги фарздир», демоқдалар.

ТЕМИРЧИНИНГ ҚИССАСИ

Дадам Муҳаммад Шафеъ Усмонийнинг бир ҳикояси бор эди. Абдуллоҳ ибн Муборак раҳматуллоҳи алайҳи етуқ фақиҳ, муҳаддис ва Аллоҳнинг дўсти эди. Аллоҳ таоло у кишига баланд мартаба ато қилган эди. Вафот топганида бир киши тушида у зотни кўрди ва: «Аллоҳ сизга қандай муомала қилди?» деб сўради. Абдуллоҳ ибн Муборак раҳматуллоҳи алайҳи «Аллоҳ таоло мени мағфират қилди, фазлига олиб, улкан марҳамат кўрсатди, лекин менга уйимнинг рўпарасидаги темирчига берилган мақом насиб бўлмади», деди. Киши уйқудан уйғонди, дилида темирчининг кимлиги ва қандай қилиб Абдуллоҳ ибн Муборакка берилмаган нарса унга берилганлигини ўйлаб қолди ва Абдуллоҳ ибн Муборак раҳматуллоҳи алайҳининг маҳалласига борди.

Суриштириб кўрса, ҳақиқатда у кишининг уйининг рўпарасида бир темирчи бўлиб, у ҳам вафот топган экан. Бориб, темирчининг хотинидан: «Эрингиз нима қилар эди?» деб сўради ва тушида кўрганларини айтиб берди. Аёл: «Эрим темирчи эди, кун бўйи ишлар, кечаси эса ухларди. Кечаси Абдуллоҳ ибн Муборакнинг таҳажжуд ўқишига ҳаваси келиб, ҳасрат қилиб, «Биз ҳам кенгчиликда бўлганимизда, мен ҳам туни билан таҳажжуд ўқир эдим», дер эди. Иккинчиси – у ишлаётганида қулоғига аzon товуши кирса, мабодо болғасини тепага кўтарган бўлса, шуни уриб қўяйин, демасди. Ўша заҳоти болғасини пастга туширап ва «Азонни эшитганимдан кейин менга болғани ушлаб туриш ярашмайди», дер эди ва масжига қараб кетар эди», деди. Туш кўрган киши: «Абдуллоҳ ибн Муборакдан ҳам мартабасининг юкори бўлишига шу нарса сабаб бўлган экан», деди. Эътибор беринг, темирчи ҳам ҳалол ризқ талабида эди. Аzon эшитилиб, биринчи даражадаги фарз билан иккинчи даражадаги фарз тўқнаш келган эди, биринчи даражадагисини устун қўйди ва Аллоҳ буюк муҳаддисларга бермаган мақомга эришди.

НИҲОЯТДА КЕНГ ҚАМРОВЛИ ДУО

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам бизни ризқ талабига тарғиб қилар эканлар, шу билан бирга бу нарса бизнинг ҳаётимизнинг аслий мақсади, рағбатимизнинг интиҳоси бўлмаслиги кераклигни ҳам ўргатдилар.

?? ??? ???? ?????? ??? ??? ????? ????: "????? ?? ????

?????? ???? ?????????? ??? ??? ????? ??? ????? ??? ???

?????" ??? ?????? .

«Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам ўз дуоларида: «Аллоҳим, дунёни ташвишимизнинг энг каттаси, илмимизнинг етиб борган жойи ва рағбатимизнинг барчаси қилиб қўймагин!» дедилар».

Хулоса қиладиган бўлсак, бу ҳадисдан уч нарса маълум бўлади.

1. Ҳалол ризқ талаб қилиш диннинг бир бўлагидир.
2. Талабимиз ҳалолдан бўлсин ва ҳаромдан сақланайлик.
3. Ризқ талаб қилишнинг ўрнини билайлик. У олий мақсадимиз бўлиб

ҚОЛМАСИН.

Абдуманнон Абдуллоҳ